

„Szóval, jó parti leszek!”

Erdész Ádám (szerk.): Egy gyulai polgárcsalád világa. Tanulmányok a Ladics família történetéből. (Gyulai Füzetek 18.) Békés Megyei Levéltár, Gyula, 2011. 144 oldal

A polgárcsaládok kutatása – mint általában a családkutatás – hazánkban szerencsés módon ismét reneszánszát éli. Még szerencsésebb, ha a kutatás egységes keretet kap, s nem forgácsolódik szét és reked meg a rengeteg önálló kutató megélhetést biztosító vagy épp unaloműző munkájaként. A *Gyulai Füzetek* újabb kötete, bár alcímében szerényen csak a Ladics családra utal, tanulmányaiiban mégis egy egész réteg mindennapi életének képeit villantja fel, gondolkodok itt különösen a Lindl vagy a Kliment családokra. A tanulmánykötetet öt szerző munkája alkotja, melyek közül az első négy, így Kósa László, Héjja Julianna Erika, Bódán Zsolt és Németh Csaba írása kapcsolódik szoroson a Ladics család és köre történetéhez, míg *Basics Beatrix* inkább a korszak egészére vonatkozóan vizsgálódik. A Ladics család kutatásának legalapvetőbb forrásául a Békés Megyei Levéltár által őrzött családi iratok, illetve a gyulai Corvin János Múzeumban fellelhető Ladics-hagyaték szolgált.¹ E dokumentumok terjedelmükben és sokrétűségükben is országos kuriózumnak számítanak.

A szerkesztő által is jónak talált sorrendet tiszteletben tartva tekintjük át a kötetet alkotó írások által felvetett legfontosabb kérdéseket. Kósa László tanulmánya a kötet legterjedelmesebb munkája, több mint har-

mada az egész műnek. Kósa László Lindl Etelka (1877–1932) gyulai zongoratanárnő naplója alapján vizsgálja a Lindl család kiterjedt, a városi elitet lefedő kapcsolati hálóját (*Polgári élet Gyulán a XX. század elején. Kisvárosi kapcsolatrendszer, társas alkalmak, baráti körök egy napló alapján*). Erre a célra a szerző a napló 1901 és 1910 közötti részét választotta. A tanulmány Kósa három évtizedes kutatásának összegzése, melyről először a Hajnal István Kör gyulai konferenciáján tartott anyagismertető előadást.² A későbbiekkel összevetve megvallom, hogy az olvasás során ennek az aszszonynak és családjának az alakja vált előttem a legelevenebbé. Ebben a fényképmelkénten kívül nagy szerepet játszott, hogy a szövegnek ez a része, bár adatokban gazdag, nem vész el a részletekben. Kósa a napló ismertetésében tág teret enged a bejegyzések ürügyéül szolgáló események bemutatásának, így például a „Családi ünnepek”-nek vagy a „Társasági és kulturális alkalmak”-on belül a zsúroknak, sétáknak, hangversenyeknek. A társadalmi kapcsolatok vizsgálatánál a szerző számba veszi a naplóban említett és sikeresen beazonosított személyeket, s ezzel kiterjedt adatbázist nyújt a Gyula helytörténetével foglalkozó kutatóknak, akiket zárószavában nem mulaszt el a város korszerű társadalomtörténetének megírására serkenteni. Kósa széleskörű szakirodalmat dolgozott fel, melynek alapos ismerete jelentős mértékben segíteni fogja a munkára vállalkozókat.

Héjja Julianna Erika a Ladics és Kliment család levelezésének vizsgálatára építi fel tanulmányát, melynek főcíme férfiszem-

¹ Mintegy adalékul itt kívánom az érdeklődők figyelmébe ajánlani a Corvin János Múzeum Ladics-hagyatékát reprezentáló honlapot, különösen annak bőséges, számos forrást bemutató fényképanyagát: <http://www.corvinmuzeum.hu/ladics/>

² Kósa László: *Családi iratok és társadalomtörténet. Kisvárosi társasági élet a 20. század elején*. In: *Kutatás – módszertan. Konferencia, Gyula, 1987. augusztus 26–28.* Szerk. Erdmann Gyula. Gyula, 1989. 162–165.

nek különösen tetsző: „jó háziasszony kezd belőlem válni...” A hagyományos női szerepek elsajátítása Gyulán a Ladics és a Kliment család levelezése tükrében. Kósa Lászlóéhoz hasonlóan nagyon alapos, kiterjedt kutatói munkát felölelő tanulmányt olvashatunk, amely részletesen feltárja, miképp váltak háziasszonnyá a Ladics és a Kliment lányok, miközben bőségesen idéz is azok levelezéséből. A háztartási könyv mint forrás beemelése a munkába igazán tetszetős megoldás, de használatának részletesebb kibontására nem kerül sor. A fogyasztási szokásokat bemutató és idézett példával azokat életszerűvé tevő fejezeteken túl a „Férfiak női szerepben” című rész már a modern nő és a modern férfi, továbbá a hagyományosnak tekintett női szerepek folyamatos átalakulásának példáit ismerteti.

Bódán Zsolt *Háztartási naplók egy gyulai polgárcsalád hagyatékából* című tanulmányában Ladicsné Kliment Margit háztartási naplóját dolgozza fel. Így amire nem került sor az előző munkában, azt itt részletkebe menően olvashatjuk, hiszen a naplóíró életrajzában ismertetése és a naplók általános áttekintése után Bódán aláemlíti az 1901. év feljegyzéseinek elemzésébe. A kiadások és bevételek havi szintre lebontva történő bemutatása a kvantifikáció szerelmeseinek nagy öröme szolgál. Bódán tételszerűen bemutatja, hogy a vizsgált évben árát és arányát tekintve mennyit mire költöttek, s ez sok szempontból emeli munkája értékét. Ugyanakkor mindez az olvasmányosságot nehezíti; néhány esetben lábjegyzetbe helyezéssel el lehetett volna kerülni ezt a problémát.

Németh Csaba a Ladics család képeslapjaihoz fordulva kívánja a korszak nyaralási szokásait bemutatni (*Üdülési szokások a „boldog békeidők”-ben*). Bár a szerző megjegyzi, hogy munkája csak vázlatos lehet, tanulmánya több ponton eltér az eddigiek ívétől. Egyrészt címadása többet ígér, mint aminek tárgyalására sor kerül; úgy gondolom ugyanis, hogy ennek a témának tíz oldalon csupán az irodalmát lehet felsorolni.

Összesen három műre hivatkozik, melyek közül azonban csak egy kerül kiaknázásra. Nem szerepel hivatkozásai között például a témához szorosan kapcsolódó Kósa-kötet,³ de Katona Csaba művei sem.⁴ A képeslapok története kapcsán hiányérzetem támadt a szélesebb körű nemzetközi kitekintést, nemzetközi irodalmat illetően is. Németh Csaba több bekezdésen keresztül részletezi, miről árulkodik egy képeslap a szakavatott kutató kezében, de egy laikus is vitathatja néhány tételét, így például a képeslap alkalmasságát egy társasági kör megrajzolására. A kötet témája szempontjából üdvösebb lett volna a felvázolt megközelítési módok közül egy másikat, például Ladics László utazásainak elemzését választani. A szerző részletesen bemutat többet is a család nyaralásaiból, de a tanulmány végül mindegy elvarratlan marad.

Basics Beatrix tanulmánya (*A biedermeier életkép – példák és megoldások*) nem kapcsolódik közvetlenül a Ladics család történetéhez, inkább a korra jellemző biedermeier életképeket, szorosabban Barabás Miklós és Borsos József műalkotásait mutatja be. Feltehetőleg eredetileg nem ebbe a kötetbe íródott, hiszen a Ladics család hagyatéka, ahogy azt a kötet borítóján szereplő szobabelső, de akár a Corvin János Múzeum által közreadott fényképek is mutatják, lehetővé tennék a speciális elemzést. Basics Beatrix tanulmánya „A lehetőségek országa – Polgárosodás a XIX. századi Magyarországon” vándorkiállítás programozatába illeszkedik (melynek Basics egyben projektvezetője is volt), érdekes és olvasmányos szövege átfogóan mutatja be a korszakot jellemző biedermeier stílust.

³ Kósa László: *Fürdőélet a Monarchiában*. Budapest, 1999.

⁴ „...szép magyar hazánknak tündérvidéke ...” *Emlékek, dokumentumok Füred múltjából 1796–1913*. Balatonfüred, 1997. vagy: *„Füreden az idén először nekem hozatik szerepád...” Slachta Etelka balatonfüredi naplója, 1841*. Szerk., a bevezetőt írta és jegyzetekkel ellátta: Katona Csaba. Balatonfüred, 2008.

A könyv külön érdeme, hogy üzenetében nemcsak gyulai, de megyei szintű kutatásra is ösztönöz. Nem szerénytelenség azt állítani, hogy országos szinten is adalékul szolgál a polgárcsaládok kutatásához. Bár a kiadvány szerkesztője hangsúlyozza, hogy a kötet a 2010 végén megjelent *Kisvárosi polgárok – Források 1866–1919* című forráskiadvánnyal együtt ad teljes képet a gyulai

polgárságról, véleményem szerint önmagában is megállja helyét. Bár a színvonal jelzett hullámválása miatt kettős érzéssel tettem le a könyvet, ezzel együtt úgy vélem, hogy a hazai polgárság történetének megértését elősegítő, fontos munkát olvastam.

KOLOH GÁBOR LAJOS